

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Заступник керівника
проректор з науково-педагогічної роботи

М. В. Афанасьєв
М. В. Афанасьєв

КОНФЛІКТОЛОГІЯ ТА ТЕОРІЯ ПЕРЕГОВОРІВ

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

29 Міжнародні відносини
291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
292 Міжнародні економічні відносини перший (бакалаврський)
Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
Міжнародний бізнес

Вид дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

базова
українська

Завідувач кафедри філософії та політології

Кузь О.

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри філософії та політології
Протокол № 1 від 29.08.2019 р.

Розробник(-и):

Кузь О. М., д.ф.н., проф. кафедри філософії та політології,
Жеребятнікова І.В., к.соц.н., доц. кафедри філософії та політології,
Коннова Н.О., викл. кафедри філософії та політології

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

Історія людства з давніх часів продемонструвала неминучість конфліктів, вони існували всюди і будуть існувати стільки, скільки існує взаємодія між людьми. Зростання чисельності соціальних, військових, культурних, міжнародних, внутрішньоособистісних та інших, у тому числі новітніх конфліктів, які ще не піддаються класифікації, легкість їх виникнення та складність замирення стали ще однією ознакою і проблемою сьогодення. Кожна людина, група, організація, владні структури, держави на певному етапі свого співіснування неодноразово стикаються з тим чи іншим видом конфлікту.

Конфліктність обумовлена зростанням складності та різноманіття соціальних процесів і явищ, недостатнім взаєморозумінням між людьми, впливом зовнішнього середовища й т. д. Уникнути конфліктів і їх наслідків у принципі неможливо, тому необхідно ознайомитися з досвідом їх вирішення, навчитися дотримуватися певних існуючих правил, спрямованих на врегулювання конфліктів.

Навчальна дисципліна "Конфліктологія та теорія переговорів" займає важливе місце в системі підготовки студентів спеціальностей «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» та «Міжнародні економічні відносини», адже допомагає оволодіти практично-прикладними прийомами діагностики, попередження та розв'язання конфліктів, формує знання та навички в сфері конфліктного менеджменту та переговорного процесу, що є невід'ємною складовою діяльності фахівця з міжнародних відносин. Можна стверджувати про необхідність формування у сучасних фахівців культури вирішення конфліктів. Знання, які може здобути особистість, вивчаючи конфліктологію та теорію переговорів, підвищать її професійну й інтелектуальну компетентність, а вміння їх використання на практиці реально засвідчить професійну майстерність фахівця й особистості.

Об'єктом навчальної дисципліни є всі прояви конфліктної соціальної взаємодії у сучасному світі.

Предметом навчальної дисципліни є закономірності, механізми, причини виникнення та динаміка конфліктів, принципи та методи управління ними, а також переговорний процес як основний спосіб їх вирішення.

Метою навчальної дисципліни "Конфліктологія та теорія переговорів" є формування системи знань про природу конфлікту як соціального феномену, вироблення вмінь діагностувати, прогнозувати і контролювати конфліктну ситуацію, оволодіння практичними навичками врегулювання конфліктів різних рівнів та подолання їх деструктивних наслідків, ознайомлення з основними технологіями переговорного процесу.

У якості **завдань** опанування дисципліни постають:

- розгляд фундаментальних основ розуміння сутності та функцій конфлікту;
- дослідження основних теоретичних підходів до вивчення конфлікту;
- з'ясування структури і динаміки конфлікту;
- аналіз причин та засобів розв'язання конфліктів;
- висвітлення основних станів управління конфліктом;
- застосування ефективних структурних методів та стилів вирішення конфліктів відповідно до конкретної ситуації;
- аналіз переговорів як способу вирішення конфліктів та розкриття сутності посередництва у переговорному процесі.

Навчальна дисципліна "Конфліктологія та теорія переговорів" є базовою навчальною дисципліною циклу соціально-гуманітарної підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня.

Курс	3	
Семестр	2	
Кількість кредитів ECTS	4 (для спец. 292) / 5 (для спец. 291)	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	24 / 32
	семінарські	24 / 32
Самостійна робота		72 / 86
Форма підсумкового контролю	іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Психологія	Теорія міжнародних відносин
Філософія	Специфіка етнополітичних конфліктів
Ораторське мистецтво та спічрайтинг	Міжнародні організації та міжнародна діяльність

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
1. Здатність усвідомлювати природу та сутність конфлікту, його структуру, види, детермінуючі фактори, особливості динаміки розвитку конфліктів у різних сферах	Знати і грамотно використовувати основні категорії конфліктологічної науки; проводити аналіз стану конфліктності на макро-, мікро- та мезорівнях; знати сутність і складові конфлікту, причини виникнення і розвитку конфлікту, закономірності конфліктної взаємодії
2. Здатність аналізувати конфлікт з використанням сучасних методологічних та теоретичних підходів, виявляти елементи конфліктів, визначати закономірності конфліктної взаємодії	Знати механізм конфліктної взаємодії та технології управління конфліктами; проводити аналіз динаміки розвитку конфліктів у різних сферах; здійснювати діагностику конфлікту щодо визначення стилів конфліктної поведінки та стратегії й тактики виходу з конфлікту
3. Здатність діагностувати, прогнозувати та визначати шляхи розв'язання конфліктів, застосовувати різноманітні методи управління конфліктами	Застосовувати різноманітні методи та стилі управління конфліктами; прогнозувати конфлікт з урахуванням впливу чинників зовнішнього середовища; знати та формувати напрями попередження конфлікту у різних сферах діяльності
4. Здатність організувати та ефективно проводити переговори, аналізувати переговорну ситуацію, адекватно застосовувати стратегії та тактики переговорів	Знати та визначати структуру переговорного процесу, особливості кожного із його етапів; організувати та ефективно проводити переговори; знати та правильно використовувати стратегію та тактики ведення переговорів, знати основні функції посередницької діяльності

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальна теорія конфлікту

Тема 1. Розвиток конфліктології як науки

1.1. Конфліктологія: предмет, об'єкт, мета та функції

Об'єкт, предмет та визначення конфліктології. Мета, задачі конфліктології, її методологічні принципи та напрями дослідження. Специфіка науки та методи дослідження конфліктології. Основні поняття та функції конфліктології. Зв'язки конфліктології з іншими дисциплінами.

1.2. Історія становлення конфліктології

Соціально-філософські передумови становлення теорії конфліктів. Розуміння конфлікту у Стародавньому світі: Індія, Китай, Греція, Рим (Конфуцій, Геракліт, Епікур, Платон, Аристотель, Цицерон). Конфлікт в теологічних теоріях Середньовіччя (Августин Аврелій, Фома Аквінський). Мислителі Нового часу про конфлікт (Н. Макіавеллі, Е. Роттердамський, Г. Гроцій, Ф. Бекон, Т. Гоббс, Ж.-Б. Кольбер, Ж. Боден, Франсуа де Калеро, А. Сміт, І. Кант, Г.В.Ф. Гегель, Ч. Дарвін, У. Самнер, Л. Гумплович та ін.).

Становлення конфліктології як науки. Визначення соціального конфлікту і його структура. Конфлікт в органічній теорії Г. Спенсера. Соціологічні теорії конфліктів (О.Конт, М. Вебер, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель). Конфліктологічні теорії В. Парето та Г. Моски. Конфлікт в поглядах А. Бенлі. Сутність конфлікту в психоаналітичних роботах З. Фрейда та К.-Г. Юнга.

1.3. Основні теорії конфлікту

Теорія конфліктного функціоналізма Г. Зіммеля. Конфліктна модель суспільства Р. Дарендорфа. Теорія соціальних груп (Д. Морено). Діалектичне вчення про конфлікт К. Маркса. Теорія позитивно-функціонального конфлікту Л. Козера. Структурно-функціоналістська теорія конфлікту Т. Парсонса. Конфліктологічна концепція К. Боулдінга. Загальна теорія конфлікту Р. Руммеля. Концепція структурного насильства Й. Галтунга. Конфлікт в неокласичній економічній школі (Дж Хіршлайфер, С. Скапердас). Математичні моделі економічної конкуренції та співробітництва (Дж Нейман, О. Мортенштерн).

Тема 2. Характеристика конфлікту як соціального феномену

2.1. Поняття та функції конфлікту.

Поняття конфлікту в науковій літературі. Основні концептуальні підходи до визначення конфлікту. Конфлікт як складне соціальне явище. Особливість та ознаки конфлікту. Функції конфлікту відносно соціуму. Конструктивні та деструктивні функції конфлікту відносно основних учасників. Функціональні та дисфункціональні наслідки конфліктів.

2.2. Особливість та структура конфлікту.

Загальна схема структури конфлікту. Проблема визначення об'єкту та предмету конфлікту. Суб'єкти конфлікту. Основні та неосновні учасники конфлікту. Ранг опоненту. Група підтримки. Ініціатори, організатори, підбурювачі, посібники, посередники та їх роль у виникненні та розвитку конфліктів. Потреби, інтереси, позиції в структурі конфлікту. Луковиця конфлікту: цілі, варіації та правила її складання. Позиції конфліктуючих сторін. Манери поведінки основних учасників конфлікту. Особистісні елементи конфлікту: основні психологічні домінанти поведінки, риси характеру та типи особистості, установки особистості, етичні цінності тощо.

2.3. Класифікація конфліктів

Проблема класифікації в конфліктології; основні підходи до типології конфліктів (Р. Дарендорф, І. Дойч та ін.). Класифікація конфліктів: за суб'єктами, сферою розгортання, мотивацією, рівнем виявлення, критерієм істинності, наслідками, динамікою, напрямком впливу, масштабами, формою, силами впливу на суб'єкта тощо.

2.4. Причини виникнення конфліктів.

Причини виникнення конфліктів: об'єктивні фактори виникнення конфліктів; соціально-психологічні причини конфліктів; особистісні причини конфліктів. Залежність причин конфлікту від певного його виду. Теорія „соціальних ролей” у визначенні причин виникнення конфліктів. Протиріччя як основа конфлікту. Види протиріч.

Тема 3. Типи, форми та рівні прояву конфлікту

3.1. Особистісний конфлікт: поняття, види, причини та наслідки.

Поняття особистісного конфлікту. Особистісний конфлікт у працях психологів (З. Фрейд, К. Роджерс, В. Франкл, Леонтьєв А. Н.). Класифікація особистісних конфліктів. Внутрішні та зовнішні причини. Протиріччя та фрустрація. Наслідки особистісних конфліктів.

3.2. Міжособистісний конфлікт: функції, динаміка, структура.

Сутність міжособистісного конфлікту. Аналіз конструктивних та деструктивних функцій міжособистісного конфлікту. Види конфліктів за комунікативною спрямованістю. Матеріально-технічні, економічні, соціально-політичні причини виникнення міжособистісних конфліктів. Три періоди розвитку конфлікту та три рівні його глибини. Стадії розв'язання міжособистісного конфлікту. Конфліктна ситуація, привід, суб'єкт, об'єкт, як основні складові. Специфіка складових.

3.3. Специфіка внутрішньогрупових конфліктів

Причини виникнення конфліктів у групі. Види внутрішньогрупових конфліктів. Конструктивні та деструктивні конфлікти. Теорії внутрішньогрупових конфліктів (К. Левін, М. Дейч, Р. Ф. Бейлз, Г. М. Ньюком, Дж. Морено). Конфліктність і рівні розвитку групи Шляхи розв'язання внутрішньогрупового конфлікту.

3.4. Міжгруповий конфлікт: особливості, причини та механізми виникнення.

Особливості міжгрупової взаємодії. Специфіка міжгрупових конфліктів, їх характеристика та типологія. Процес формування соціальної групи. Причини і механізм виникнення міжгрупових конфліктів. Рівні прояву конфліктів: емоційний, когнітивний, поведінковий, регулятивний, комунікативний.

Тема 4. Динаміка конфлікту та механізми його виникнення

4.1. Динаміка конфлікту.

Основні етапи і фази конфлікту. Модель процесу конфлікту за його динамікою. Передконфліктний період: виникнення об'єктивної проблемної ситуації, її усвідомлення, спроби вирішити проблемну ситуацію неконфліктними способами, виникнення передконфліктної ситуації. Відкритий період конфлікту: інцидент, вальвація, ескалація, кульмінація, збалансована протидія, деескалація, перехід до припинення конфлікту. Види та стадії ескалації конфлікту. Післяконфліктна ситуація: часткова та повна нормалізація відносин між опонентами. Циклічність фаз конфлікту. Співвідношення фаз і етапів конфлікту залежно від можливості його вирішення.

4.2. Механізм виникнення конфліктів.

Теорії механізмів виникнення конфліктів. Три формули конфліктів залежно від природи їх виникнення (конфлікти "А", "Б", "В"), практичне значення формул конфліктів. Конфліктогени та їх класифікація.

4.3. Трансактний аналіз конфлікту.

Основні положення теорії трансактного аналізу. Поняття "трансактний аналіз" і центральна категорія цієї теорії – "трансакція". Три основні позиції конфліктних взаємодій (трансакцій) – "Батько", "Дорослий", "Дитина", їх характеристика. Схема алгоритму трансактного аналізу.

4.4. Конфлікти у різних сферах життєдіяльності

Конфлікти в різних сферах взаємодії: трудовий, сімейний, інноваційний, юридичний, релігійний та гендерний конфлікт. Трудові конфлікти і шляхи їхнього розв'язання. Поняття про конфлікт в організації. Попередження та

подолання конфліктів в організації. Техніки та технології управління конфліктами в організації. Специфіка міжетнічних конфліктів. Сучасні концепції етноконфліктології. Поняття структури етнічного конфлікту. Принципи і методи аналізу етнічної конфліктності. Внутрішньополітичні конфлікти. Вирішення політичних конфліктів. Особливості міждержавних конфліктів. Напрями запобігання міждержавних конфліктів. Конфлікт і криза в міжнародних відносинах. Вирішення міжнародних конфліктів.

Тема 5. Конфліктна поведінка: поняття, стратегії і тактики

5.1. Теорії конфліктної поведінки

Психологічна структура особистості. Теорія потреб особистості. Визначення поняття конфліктна поведінка. Моделі поведінки особистості у конфліктній взаємодії і їх характеристика. Соціально-психологічній мікроклімат колективу і його структура. Соціометрична процедура. Згуртованість колективу. Групи і фактори, що визначають їх зрілість. Колектив і стадії його формування. Групові норми. Конформізм і його види. Рольова поведінка особистості у групі.

5.2. Стратегії поведінки особистості у конфлікті.

Характеристика основних стилів поведінки у конфлікті за теорією К. У. Томаса і Р. Х. Кілмана. Типи поведінки особистості (ефективний, авторитарний, поступливий). Силова стратегія. Стратегія ухилення. Застосування як стратегія конфліктної поведінки. Співробітництво. Компроміс як найбільш поширена стратегія. Підтримка статус-кво та формування індиферентності. Фактори, що впливають на вибір конфліктної поведінки. Основні тактики конфліктної поведінки: жорсткі, нейтральні та м'які.

Змістовий модуль 2. Процес управління конфліктом

Тема 6. Методи та процес управління конфліктами

6.1. Принципи управління конфліктами.

Поняття та зміст управління конфліктом (прогнозування, попередження і стимулювання, регулювання, розв'язання). Умови, за яких можливе управління. Закономірності і принципи управління конфліктами. Алгоритм управління конфліктом. Характеристика основних методів управління конфліктною ситуацією. Легалізація, легітимації, інституціоналізація, каналізація та раціоналізація конфліктів. Форми управління конфліктами за структурними методами. Координаційні та інтегруючі механізми. Засоби інтеграції.

6.2. Методи (стилі) управління конфліктами.

Внутрішньоособистісні, структурні, міжособистісні методи управління. Характеристика міжособистісних методів, стилів вирішення конфліктів. Типи поведінки особистості (ефективний, авторитарний, поступливий). Діяльність керівника в конфліктній ситуації. Керівник як суб'єкт конфлікту. Керівник як посередник у конфлікті. Визначення "конфліктних" осіб у колективі. Правила вирішення конфліктів у колективі. Використання владних повноважень. Дії керівника в процесі переговорів з врегулювання соціальних конфліктів на підприємстві (Р. Фішер. І. Юрі). Негативні фактори прийняття конструктивних рішень керівником.

6.3. Діагностика конфліктів.

Зміст процесу діагностики конфлікту. Загальна схема діагностики конфлікту. Критерії для діагностики. Методи аналізу конфлікту: структурний, вірогідносний, динамічний, теоретико-ігровий, теоретико-драматичний, структурно-ігровий. Картографічний аналіз конфлікту: етапи та переваги використання. Якісні методи моделювання міжгрупових конфліктів: аналіз, синтез, індукція, дедукція, історичний та логічний методи, узагальнення, порівняння, математичне моделювання тощо.

Тема 7. Попередження та розв'язання конфліктів: форми, етапи, критерії та стратегії

7.1. Особливості прогнозування та попередження конфліктів

Профілактика конфлікту: сутність та умови ефективності. Особливості прогнозування конфліктів. Етапи розробки прогнозу. Упередження конфліктів: поняття та технології. Конфліктостійкість: сутність та фактори. Способи та прийоми впливу на партнера за спілкуванням. Співробітництво як універсальний спосіб попередження конфліктів. Соціально-психологічні, організаційно-управлінські та морально-етичні методи підтримки та укріплення співробітництва.

7.2. Технології вирішення конфліктів

Основні форми завершення конфліктів (вирішення, урегулювання, затухання, усунення, переростання в інший конфлікт). Умови, критерії та фактори конструктивного вирішення конфлікту. Критерії за М. Дойчем. Основні етапи вирішення: аналітичний, прогноз варіантів вирішення та вибір способів, дії по реалізації плану. Основні стратегії виходу із конфлікту. Технології несилового вирішення сучасних міжнародних конфліктів (інформаційно-психологічні теорії сучасності: англосаксонська, східноазійська, близькосхідна, романо-германська).

Тема 8. Переговорний процес як спосіб вирішення конфліктів

8.1. Загальна характеристика переговорів: сутність, види та функції.

Поняття "переговори". Основні підходи до дослідження переговорів. Погляди Т.Шеллінга, А.Рапопорта, Г.Райффа, Р.Аксельрода, Ч.Карраса. Теорія мистецтва дипломатичних переговорів Г. Моргентау. Теорія переговорів К.Райта "залізний кулак в оксамитовій рукавичці". Погляди на переговорний процес Р.Фішера та У.Юрі. Особливості та класифікація міжнародних переговорів. Переговори в рамках співробітництва держав і в умовах конфлікту. Динаміка та функції переговорів. Психологічні механізми і технологія переговорного процесу.

8.2. Підготовка до ведення переговорів

Завдання і проблеми підготовчої роботи. Вибір місця та термінів проведення переговорів. Визначення порядку денного та рівня переговорів. Моделювання процесу переговорів. Аналіз проблеми і розробка можливих альтернатив. Підготовка переговорної позиції, концепції і можливих варіантів вирішення проблеми. Формування пропозицій і підготовка основних аргументів. Організаційна підготовка переговорів. Формування делегації. Кількісний і персональний склад переговорної сторони. Визначення функцій кожного учасника переговорів. Технічні засоби по підготовці та веденню переговорів.

8.3. Структура переговорного процесу

Етапи ведення переговорів та їх особливості. Етап взаємного уточнення інтересів, концепцій, позицій. Дискусійний етап. Підсумковий етап. Стратегії ведення переговорів. Стратегія торгу. Стратегія спільного з партнером пошуку вирішення проблеми. Способи подання позиції. Основні тактичні прийоми ведення переговорів. Ультимативні вимоги. Висунення вимог по наростаючій. Дозування інформації. Поступове підвищення складності питань. Пошук загально прийнятної зони рішення. Пакетування. Блокова тактика. Проблема переговорної гнучкості і переговори в умовах нерівності сил. Затвердження підсумків переговорів. Види документів за підсумками переговорів.

Тема 9. Посередництво в конфлікті та переговорному процесі

9.1. Посередництво в переговорах. Роль третьої сторони в урегулюванні конфлікту.

Посередництво у конфліктах. Функції та стратегії посередництва. Види посередництва (посередництво держав, міждержавних та неурядових

організацій тощо). Поняття третя сторона в урегулюванні конфлікту. Причини та умови залучення третьої сторони. Форми участі третьої сторони: третейський суддя, арбітр, посередник (медіатор), помічник (модератор), спостерігач. Тактики третьої сторони при вирішенні конфлікту: тактика почергового вислухування, угода, «човникова дипломатія», тиск на одного з опонентів, директивний вплив. Вимоги до третьої сторони. Ефективність посередницьких зусиль.

9.2. *Стилі ведення переговорів*

Стиль ведення переговорів: особистісний, професійний та національний. Проблеми формування переговорної культури. Роль національних стилів в переговорному процесі. Погляди У.Зартмана, М.Бергмана, Р.Коена, Г.Фішера, К.Йонссона. Характеристика національних стилів ведення переговорів: американський, німецький, англійський, французький, японський, китайський, арабський. Особисті стилі ведення переговорів. Якості “ідеального переговорника”. Психологічні аспекти ведення переговорів.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться

в таких формах:

активна робота на лекційних заняттях;

активна участь у виконанні практичних завдань;

активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях;

перевірка есе за заданою тематикою;

проведення поточного тестування;

проведення письмової контрольної роботи;

експрес-опитування;

проведення диктанту за лекційним матеріалом.

Модульний контроль з навчальної дисципліни «Конфліктологія та теорія переговорів» проводиться у формі колоквиуму. *Колоквиум* – це форма перевірки й оцінювання знань студентів у системі освіти у вищих навчальних закладах. Проводиться як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача.

Підсумковий/семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену. **Семестрові екзамени** – форма оцінки підсумкового засвоєння студентами теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів.

Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими *критеріями*: розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу;

використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності індивідуального завдання студента або його усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів. При оцінюванні індивідуальних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу. Якщо якась із вимог не буде виконана, то бали будуть знижені.

Поточний тестовий контроль проводиться 2 рази за семестр. Тест включає запитання одиничного і множинного вибору щодо перевірки знань основних категорій навчальної дисципліни.

Письмова контрольна робота проводиться 2 рази за семестр та включає практичні завдання різного рівня складності відповідно до тем змістового модуля.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів. Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Критеріями оцінювання есе є: здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену. Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Завданням екзамену є перевірка розуміння студентом програмного

матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу екзамен оцінює рівень засвоєння студентом компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами. Кожен екзаменаційний білет складається із 4 практичних ситуацій, які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Екзаменаційний білет включає два стереотипних, одне діагностичне та одне евристичне завдання, які оцінюються відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Студент, який із поважних причин, підтверджених документально, не мав можливості брати участь у формах поточного контролю, тобто не склав змістовий модуль, має право на його відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання за розпорядженням декана факультету відповідно до встановленого терміну.

Студент **не може бути допущений** до складання екзамену, якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного та модульного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі не досягла 35 балів. Після екзаменаційної сесії декан факультету видає розпорядження про ліквідацію академічної заборгованості. У встановлений термін студент добирає залікові бали.

Результат *семестрового екзамену* оцінюється в балах і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності". Мінімально можлива кількість балів, які бакалавр може отримати за результатами проведення підсумкового контролю – 25. Максимально можлива кількість балів, які бакалавр може отримати за результатами проведення підсумкового контролю – 40.

Виконання кожного завдання підсумкового контролю успішності бакалавра оцінюється відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою.

Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у екзаменаційну "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля		Лекційні заняття	Семінарські заняття	Доповідь	Перевірка есе	Дискусія	Експрес-опитування	Практичні заняття	Колоквіум	Усього	
Змістовий модуль 1. Загальна теорія конфлікту	Тема 1	1 тиждень	0,25	0,25	2					2,5	
		2 тиждень	0,25	0,25			3				3,5
	Тема 2	3 тиждень	0,25	0,25	2					2,5	
	Тема 3	4 тиждень	0,25	0,25				3	3	6,5	
	Тема 4	5 тиждень	0,25	0,25							0,5
		6 тиждень	0,25	0,25					3		3,5
	Тема 5	7 тиждень	0,25	0,25	2						2,5
Змістовий модуль 2. Процес управління конфліктом	Тема 6	8 тиждень	0,25	0,25			3	4		7,5	
	Тема 7	9 тиждень	0,25	0,25				3		3,5	
	Тема 8	10 тиждень	0,25	0,25		10					10,5
		11 тиждень	0,25	0,25					3		3,5
	Тема 9	12 тиждень	0,25	0,25					3	10	13,5
Іспит										40	
Усього		3	3	6	10	6	7	15	10	100	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

Основна

1. Белланже Л. Переговори. – 5-е изд. /Пер. с франц., под ред И.В. Андреевой/. – СПб.: Издательский Дом “Нева”, 2002. – 312 с.
2. Ващенко І. В. Загальна конфліктологія: Навч. посібн. / Заг. ред. І. В. Ващенко, С. П. Пренка. – [2-ге вид.] – Х. : Оригінал, 2001. – 384 с.
3. Конфліктологія: Підруч. для студ. вищ. навч. закл./ За ред. проф. Л. М. Герасіної та М. І. Панова. – Харків : Право, 2002. – 256 с.
4. Нагаєв В. М. Конфліктологія: курс лекцій (модульний варіант) : навчальний посібник / В. М. Нагаєв. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 198 с.
5. Пірен М. І. Конфліктологія: Підручник / М. Пірен. – К. : МАУП, 2003. – 360 с.
6. Примуш М.В. Конфліктологія. Навчальний посібник. – К. : ВД «Професіонал», 2006. – 288 с.
7. Пуригіна О.Г. Міжнародні економічні конфлікти. Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 280 с.
8. Тихомирова Є. Б. Конфліктологія та теорія переговорів: Підручник / Є. Б.Тихомирова, С.Р. Постоловський. – Рівне: Перспектива, 2007. – 389 с.
9. Цюрупа М.В. Основи конфліктології та теорії переговорів: Навчальний посібник / М.В. Цюрупа. – К.: Кондор, 2004. – 172 с.
10. Яхно Т. П. Конфліктологія та теорія переговорів. Навч. посіб. / Т. П. Яхно, І. О. Куревіна. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.

Додаткова

11. Дарендорф Р. Современный социальный конфликт. Очерки политики свободы. – М. : РПЭ, 2002. – 288 с.
12. Дейч М. Конфликт: социально-психологическая перспектива // Социальный конфликт: современные исследования: Реферативный сборник / М. Дейч, С. Шикман. – М. : ИСАИ, 1991. – С. 70–74.
13. Козер Л. Функции социального конфликта. – М. : Идея-Пресс, 2000. – 205 с.
14. Корнелиус Х. Выиграть может каждый / Х. Корнелиус, Ш.Фэйр. – М. : Стрингер, 1992. – 215 с.
15. Мастенбрук У. Управление конфликтными ситуациями и развитие организации / У. Мастенбрук. – М. : ИНФРА–М, 1998. – 256 с.
16. Скотт Дж.Г. Конфликты. Пути их преодоления / Дж. Г. Скотт. – К. : Внешторгиздат, 1991. – 191 с.
17. Солленберг М. Крупные вооруженные конфликты / М. Солленберг, П. Валленштейн // Мировая экономика и международные отношения. - 1996. - №1 - с. 11-23.
18. Уизерс Б. Управление конфликтом / Б. Уизерс. – СПб. : Питер, 2008. – 203 с.
19. Фишер Р. Путь к согласию, или Переговоры без поражений / Р. Фишер, У. Юри. – М.: Наука, 1992. – 164 с.
20. Boulding K. Conflict and Defense. A General Theory. – New York: Harper, 1962. – 349 p.
21. Vayrynen R. [ed.] New Directions in Conflict Theory: Conflict Resolution and Conflict Transformation. - London: Sage Publications, 1991. - 232 p.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.
2. Організація з безпеки та співробітництва в Європі (Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE)). – Режим доступу : <http://www.osce.org>
3. Спеціалізована установа ООН з питань освіти, науки, культури та комунікацій (UNESCO). – Режим доступу : <http://www.unesco.org>
4. Центральна Європейська Ініціатива (Central European Initiative). – Режим доступу : <http://www.ceinet.org>
5. Український незалежний центр політичних та конфліктологічних досліджень. – Режим доступу : <http://www.ucipr.org.ua>